

Проблеми теорії та практики застосування законодавства

УДК 341.3

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15310460>**Порівняльний аналіз систем пенсійного забезпечення військовослужбовців
в Індії, Сполучених Штатах Америки та Великій Британії****Краснокутський Олександр Володимирович**

кандидат юридичних наук, начальник науково-дослідного відділу воєнно-
економічних проблем науково-дослідного управління проблем ресурсного
забезпечення у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва

Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони

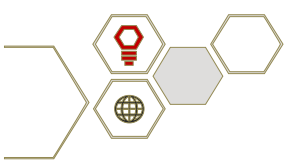
України (м. Київ, Україна)

e-mail: krasnokutskija8@gmail.com

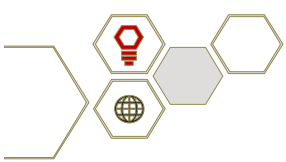
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-9484-0742>

Прийнято: 17.04.2025 | Опубліковано: 29.04.2025

***Анотація.** У статті проаналізовано та порівняно діяльність системи пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби в Індії, Сполучених Штатах Америки та Великій Британії з урахуванням її економічних, соціально та правових особливостей. Особливу увагу приділено вивченню можливостей впровадження ефективних елементів цих систем в українську пенсійну систему, з метою підвищення рівня соціального забезпечення осіб, звільнених з військової служби. Наукове дослідження має міждисциплінарний характер і базується на порівняльному аналізі, що надає можливість виокремити перспективні напрями реформування пенсійного забезпечення військовослужбовців України. Метою дослідження є вивчення Індійської, Британської та Американської системи пенсійного забезпечення*

військовослужбовців та впровадження досвіду цих країн до адаптації в законодавства України. Увага зосереджується на механізмах фінансування, нормативно-правовому регулюванні, інституційній та підтримці та рівні пенсійного забезпечення після звільнення з військової служби. **Методи.** Дослідження ґрунтується на методі порівняльного аналізу, що дає змогу зіставити пенсійні системи Індії та Сполучених Штатів Америки та Великої Британії. Для вивчення взаємозв'язку між економічними та правовими факторами, що впливають на ефективність пенсійного забезпечення, використано системний підхід. Ключові особливості та переваги моделей Сполучених Штатів Америки та Великої Британії пенсійного забезпечення, які можуть бути адаптовані до українських реалій, виокремлені за допомогою контент-аналізу нормативно-правових актів, статистичних даних та звітів міжнародних організацій. **Результати.** Встановлено, що система пенсійного забезпечення військовослужбовців в Сполучених Штатів Америки та Великій Британії, характеризується відносно досконалою нормативно-правовою базою, стабільним фінансуванням та ефективними механізмами соціальної інтеграції ветеранів. Головною особливістю моделей Сполучених Штатів Америки та Великої Британії є гнучке поєднання державної та персоналізованої пенсійної підтримки, а також програми професійної перепідготовки та постслужбового супроводу, що сприяють успішній адаптації військовослужбовців до цивільного життя після звільнення. **Висновки.** Висока ефективність американської та британської моделей пенсійного забезпечення військовослужбовців зумовлена комплексним та системним підходом до підтримки осіб після звільнення зі служби. З урахуванням сучасних викликів економічного та безпекового характеру, Україна має реальний потенціал для адаптації окремих елементів цих пенсійних систем. Зокрема, впровадження податкових стимулів, програм професійної перепідготовки, а також забезпечення доступу до спеціалізованих соціальних послуг може суттєво підвищити рівень соціального захисту звільнених військовослужбовців. Це сприятиме їхній ефективній інтеграції у

цивільне життя та зміцненню національної системи безпеки й оборони.

Ключові слова: пенсійне забезпечення, військовослужбовець, Індія, Сполученні Штати Америки, Велика Британія, військова служба, соціальний захист.

Comparative Analysis of Military Servant Pension Systems in India, the United States of America, and Great Britain

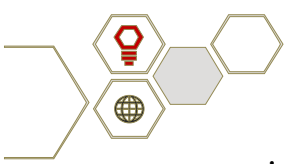
Krasnokutskyi Oleksandr Volodymyrovych

Candidate of Law, Head of the Research Department of Military-Economic Problems of the Research Department of Resource Provision Problems in the Military, Defense and Military Construction Spheres of the Center for Military-Strategic Studies of the National Defense University of Ukraine (Kyiv, Ukraine),
e-mail: krasnokutskija8@gmail.com,

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-9484-0742>

Abstract. *The article analyzes and compares the activities of the pension system for persons discharged from military service in India, the United States of America and the United Kingdom, taking into account its economic, social and legal features. Particular attention is paid to studying the possibilities of introducing effective elements of these systems into the Ukrainian pension system in order to increase the level of social security for persons discharged from military service. The scientific research is interdisciplinary in nature and is based on comparative analysis, which makes it possible to identify promising areas of reforming the pension system for military personnel of Ukraine. The purpose of the research is to study the Indian, British and American pension systems for military personnel and to introduce the experience of these countries for adaptation into the legislation of Ukraine. Attention is focused on financing mechanisms, regulatory and legal regulation, institutional and support and the level of pension provision after discharge from military service.*

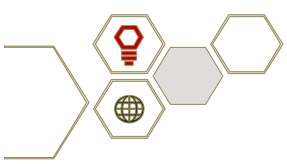
Methods. *The study is based on the method of comparative analysis, which allows*

*comparing the pension systems of India and the United States of America and the United Kingdom. A systems approach was used to study the relationship between economic and legal factors affecting the effectiveness of pension provision. The key features and advantages of the United States of America and the United Kingdom models of pension provision, which can be adapted to Ukrainian realities, were identified using content analysis of regulatory legal acts, statistical data and reports of international organizations. **Results.** It was found that the pension system of military personnel in the United States of America and the United Kingdom is characterized by a relatively advanced regulatory framework, stable financing and effective mechanisms for the social integration of veterans. The main feature of the United States of America and the United Kingdom models is a flexible combination of state and personalized pension support, as well as professional retraining and post-service support programs that contribute to the successful adaptation of military personnel to civilian life after discharge. **Conclusions.** The high efficiency of the American and British models of military pension provision is due to a comprehensive and systematic approach to supporting individuals after discharge from service. Taking into account modern economic and security challenges, Ukraine has real potential for adapting individual elements of these pension systems. In particular, the introduction of tax incentives, professional retraining programs, as well as ensuring access to specialized social services can significantly increase the level of social protection of discharged military personnel. This will contribute to their effective integration into civilian life and strengthening the national security and defense system.*

Keywords: *pension, military personnel, India, United States of America, Great Britain, military service, social protection.*

Постановка проблеми. З набуттям Україною незалежності розвиток законодавства у сфері пенсійного забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України відбувався з метою максимально-доступного державі соціального забезпечення осіб, звільнених з військової служби, відповідно до поточних

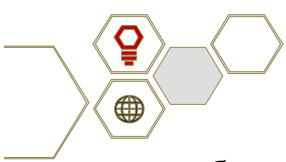
задач поставлених реаліями сьогодення. Відсутність системного підходу зумовила появу правових прогалин та неузгодженості у цьому сегменті суспільних відносин, що призводить до соціального напруження у суспільстві.

Пенсійне забезпечення є невід'ємною частиною умов служби в збройних силах. Вона широко розглядається як грошове забезпечення в старості за послуги, надані військовослужбовцями для забезпечення безпеки країни. Військова пенсія здебільшого є схемою з визначеними виплатами, хоча в деяких країнах існують й інші системи. Враховуючи, що військовослужбовці виходять на пенсію у відносно молодому віці, пенсійні зобов'язання існують протягом досить тривалого періоду, що створює тиск на державний бюджет. Щоб зберегти тонкий баланс між потребою в пенсійному забезпеченні військовослужбовців і доступністю пенсійних видатків, країни часто розробляють власні системи, які визначають, хто має право на пенсію, який розмір пенсії і як довго вона виплачуватиметься.

У своєму поданні до Постійного комітету з питань оборони CDS відзначив кілька кроків, які уряд планує здійснити для стримування військових пенсій, зокрема підвищення пенсійного віку щонайменше для 30 відсотків персоналу до 58 або 60 років і ширше використання Комісії з питань короткострокової служби для задоволення потреб у кадрах.

З приблизно 1,4 мільйонами військовослужбовців на дійсній службі Індія має другі за чисельністю постійні збройні сили у світі після Китаю. Умови служби військовослужбовців такі, що, як правило, ніхто не звільняється зі служби без отримання пенсії. Це значною мірою пояснюється збільшенням мінімальної вислуги років у 1976 році, яке забезпечило, що загалом військовослужбовці збройних сил не виходять на пенсію/не звільняються зі служби без отримання пенсії. Не дивно, що на сьогоднішній день в Індії налічується 3 235 370 військових пенсіонерів, і щороку до них додається приблизно 55 000 пенсіонерів. Загальна кількість пенсіонерів включає 601 783 цивільних пенсіонерів з числа військовослужбовців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічно-правова

проблематика пенсійного забезпечення військовослужбовців досліджували М. Шишлюк [1], С. Чимишенко [2], О. Кондратенко [3].

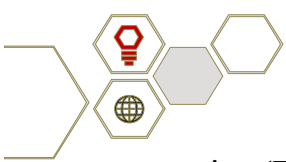
Так, М. Шишлюк визначає матеріальне забезпечення (грошове, житлове, речове, медичне, продовольче) як важливу складову соціального захисту [1].

Формулювання цілей. В статті здійснено порівняльний аналіз систем пенсійного забезпечення військовослужбовців в Індії, Сполучених Штатах Америки (США) та Великій Британії (Велика Британія). Метою аналізу є ознайомлення індійських політиків з розробленими системами та ініціативами США і Великої Британії в управлінні пенсійним забезпеченням військовослужбовців, а також з можливими уроками, які вони можуть винести для Індії. Дослідження набуває особливого значення з огляду на попит на реформування військової пенсії в Індії з боку різних кіл, включаючи начальника штабу оборони (CDS), який нещодавно навів переконливі аргументи на користь контролю над нестримним зростанням видатків на військову пенсію в Індії.

Виклад основного матеріалу. Військова агресія російської федерації проти України, окупована територія нашої країни, тимчасово переміщені особи, біженці за кордонами України — це далеко не усі проблеми і перешкоди, які суттєво впливають на пенсійне забезпечення населення країни.

До початку повномасштабного вторгнення соціальній та пенсійній підтримці військових приділялась незначна увага. Питання пенсійного забезпечення військовослужбовців є важливою частиною соціальної політики країни, оскільки воно гарантує гідний рівня життя тим, хто захищає країну. Особливо актуальним це питання є сьогодні, коли Україна перебуває в стані відбиття агресії з боку російської федерації. Військова система пенсійного забезпечення відрізняється від загальної пенсійної системи, оскільки вона враховує додаткові фізичні та психологічні витрати, високий ризик смертності та необхідність раннього виходу на пенсію.

Пенсійне забезпечення військовослужбовців Збройних сил Індії регулюється кількома правилами, положеннями (Пенсійне положення про

армію (ППА) 1961 року, переглянуте у 2008 році; (ii) Пенсійне положення про військово-повітряні сили 1961 року; (iii) Пенсійне положення про військово-морський флот 1964 року; та (iv) Правила призначення пенсій у зв'язку з втратою працездатності, 2008 року) та повідомленнями, які час від часу видаються з метою покращення пенсійних виплат. Окрім удосконалень, внесених на виконання рекомендацій центральних комісій з оплати праці, які створюються урядом кожні 10 років, з 1980 року відбулися дві важливі події, які мали значний вплив на пенсійні права не лише військовослужбовців, а й цивільних осіб, що збільшило загальний пенсійний бюджет уряду. З 1 січня 2004 року працівники центрального уряду, крім, охоплені Національною пенсійною системою (НПС). Відповідно до цієї схеми, вони сплачують внески на пенсійне забезпечення зі своєї щомісячної заробітної плати з відповідним внеском з боку держави. Потім ці кошти інвестуються в цільові інвестиційні схеми через менеджерів Пенсійного фонду. Щомісячна виплата при виході на пенсію пов'язана з розміром щомісячних внесків та прибутковістю інвестицій.

По-перше, рішенням Верховного Суду від грудня 1980 року у справі Д. С. Накра та інші проти Союзу Індії було встановлено, що колишні пенсіонери не можуть бути виключені з-під дії будь-яких покращень, які уряд вносить у структуру пенсійного забезпечення своїх нинішніх працівників. Отже, пенсії всіх колишніх пенсіонерів мали бути переглянуті із застосуванням так званої «лібералізованої пенсійної формули», яка раніше була запроваджена урядом для тих, хто вийшов на пенсію 31 березня 1979 року або пізніше [4].

По-друге, йдучи назустріч давнім вимогам пенсіонерів збройних сил, уряд запровадив у листопаді 2015 року схему «одне звання - одна пенсія» (OROP), яка передбачає зрівняння - кожні п'ять років - пенсій усіх колишніх пенсіонерів з пенсією тих, хто згодом вийде на пенсію з того ж звання і з тією ж вислугою років.

Перше вирівнювання було проведено з 1 липня 2014 року, але наступне вирівнювання, яке має відбутися 1 липня 2019 року, відкладається через певні ускладнення у впровадженні, які розглядаються комісією, створеною

Міністерством оборони (МО) у червні 2019 року.

На сьогодні існує близько 40 видів пенсій, які в основному призначаються місцевими відділеннями Департаменту оборонних рахунків в Аллахабаді, Мумбаї та Нью-Делі для армії, військово-морського флоту та військово-повітряних сил, відповідно. Пенсії в основному виплачуються Управліннями з виплати пенсій військовослужбовцям (DPDO), які функціонують під адміністративним контролем МО, а також комерційними банками. Нижче наведено основні види пенсій та їхні характерні особливості:

Пенсія за вислугу років у більшості випадків призначається у розмірі 50 відсотків останньої заробітної плати, але не менше 9 000 рупій на місяць. місяць (п.м.). Мінімальна вислуга років для отримання пенсії становить 20 років для осіб офіцерського складу та 15 років для інших звань.

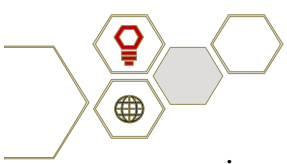
Звичайна сімейна пенсія призначається у розмірі 30% від останньої заробітної плати, але не менше 9000 рупій (у разі природної смерті особи).

Спеціальна пенсія для членів сім'ї призначається за єдиною ставкою в розмірі 60% від останньої заробітної плати, яку отримував померлий (у разі, якщо смерть пов'язана з проходженням військової служби).

Лібералізована сімейна пенсія призначається у розмірі 100 відсотків останньої заробітної плати, яку отримував померлий, сім'ям військовослужбовців, які загинули під час війни, бойових дій, антиповстанських операцій, боротьби з терористами тощо.

Пенсія по інвалідності призначається за встановленими ставками, залежно від відсотка втрати працездатності.

Пенсія за каліцтво складається з елементу за вислугу років, який дорівнює пенсії за вислугу років, та елементу за каліцтво, який пов'язаний з останнім розрахунковим грошовим забезпеченням та відсотком втрати працездатності. Військовослужбовці, які залишаються на службі, незважаючи на інвалідність, отриману внаслідок військової травми, також мають можливість отримати одноразову компенсацію замість елементу, пов'язаного з військовою травмою, відмовившись від нього при наступному виході на

пенсію.

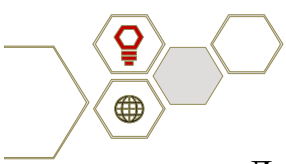
Військова пенсія в Індії включає «пенсію за вислугу років, грошову допомогу, сімейну пенсію, пенсію по інвалідності, вартість пенсії, компенсацію за відпустку тощо» для трьох видів збройних сил і цивільних службовців оборонного сектору.

Завдяки унікальним умовам служби в Збройних силах та послідовному вдосконаленню пенсійного забезпечення, пенсійний бюджет [5] з роками демонструє різке зростання.

Зростання пенсійних видатків викликає певне занепокоєння через збільшення їхньої частки в бюджеті МО, що, схоже, вплинуло, хоча й опосередковано, на капітальні видатки оборонного відомства. Таким чином, є підстави для вивчення шляхів, якими можна було б обмежити пенсійний бюджет, щоб вивільнити більше ресурсів для модернізації та інших оперативних потреб [6].

США, безумовно, мають найбільші витрати на військові пенсії у світі. У 2018 фінансовому році (ФР) витрати на військові пенсії становили 59 мільярдів доларів, що становить 10 відсотків від загальних витрат Міністерства оборони (МО). Пенсію отримують майже 2,32 мільйона пенсіонерів. Кількість пенсіонерів включає 1,47 мільйона військовослужбовців строкової служби, 0,41 мільйона пенсіонерів запасу, 0,12 мільйона пенсіонерів по інвалідності та 0,32 мільйона осіб, які втратили годувальника на законних підставах. Наприкінці 2018 фінансового року загальна чисельність особового складу збройних сил США (як діючих, так і резервістів, за винятком берегової охорони) становила 2,10 мільйона осіб [7]. Протягом 2008-2018 років пенсійні видатки зросли на 29%, тоді як кількість пенсіонерів збільшилася на 7% [8].

Для адміністрування військової пенсії Міністерство оборони запровадило три схеми, по одній для пенсіонерів, які перебувають на дійсній службі, резервістів та пенсіонерів з інвалідністю. Кожна схема має власні критерії участі та формулу розрахунку пенсії. За винятком пенсіонерів з інвалідністю, які можуть мати право на пенсію незалежно від кількості років служби.

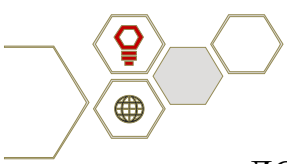
Для інших осіб право на пенсію надається при наявності щонайменше 20 років страхового стажу [9]. Страховий стаж у 20 років є відносно високим порівняно з мінімальним восьмирічним обов'язком для військовослужбовців. З восьми років обов'язковий період проходження строкової служби набагато менший (близько 2-5 років) [10]. Пенсія обчислюється з дати вступу на службу та з урахуванням грошового забезпечення на момент виходу на пенсію. Сума, що виплачується щомісяця, коригується на рівень інфляції.

Чотири методи розрахунку пенсії:

Після кількох реформ, проведених з 1980-х років, методика нарахування пенсій військовослужбовцям у США зазнала кількох змін. На сьогодні існує чотири методи розрахунку пенсії для військовослужбовців, які перебувають на дійсній військовій службі: Остаточний базовий оклад (FBP), "High- три", Redux та змішана пенсійна система (BRS). FBP застосовується до тих, хто вступив на військову службу до 8 вересня 1980 року. Пенсія розраховується шляхом множення трьох факторів: вислуга років, коефіцієнт 2,5% та місячна заробітна плата. Цей метод гарантує пенсію, еквівалентну 50 останньої основної заробітної плати за 20 років служби. Зі збільшенням стажу розмір пенсії пропорційно зростає. Наприклад, за 30 років стажу пенсія становитиме 75% останньої основної заробітної плати.

Метод "High-Three" застосовується до тих, хто вступив на військову службу в період з 8 вересня 1980 року по 1 січня 2018 року. Формула розрахунку така ж, як і в методі ПФП, за винятком того, що базою для обчислення заробітної плати в "High-Three" є середнє арифметичне найбільших 36 місяців базової заробітної плати, а не останньої місячної заробітної плати.

Метод Redux було запроваджено наприкінці 1980-х років як частину реформи, спрямованої на зменшення пенсійних зобов'язань. Однак через непопулярність його обов'язкове застосування для нових учасників було скасовано, а учасники, які вже були застраховані, отримали вибір: або приєднатися до «Великої трійки», або залишитися в системі Redux з негайною грошовою виплатою в розмірі 30 000 доларів США.

ДСБ було запроваджено у 2016 році. Вона є обов'язковою для всіх військовослужбовців, які вступили на службу 1 січня 2018 року або пізніше. Вона поєднує в собі риси пенсійних схем з визначеними виплатами та схем з визначеними внесками з певними додатковими стимулами. Елемент з визначеними внесками було запроваджено для забезпечення доходу понад 80% військовослужбовців, які не отримують пенсію, оскільки звільняються зі збройних сил, не досягнувши мінімальної вислуги 20 років. Близько 19% новобранців у збройних силах США відслужили 20 років на дійсній службі і, відповідно, вийшли у відставку з пенсією. Серед усіх новобранців 17% солдатів і 49% офіцерів виходять у відставку з пенсією [11].

Для елементу з визначеними виплатами розрахунок здійснюється так само, як і в "високій трійці", за винятком того, що мультиплікатор зменшується з 2,5% до 2%, що призводить до мінімальної пенсії в розмірі 40% від останньої середньої заробітної плати, порівняно з мінімальними 50% у ПФБ. Що стосується накопичувального елементу, то кожен військовослужбовець БРС автоматично зараховується до Ощадного ощадного плану (ООП), який є аналогом Національної пенсійної схеми Індії (НПС), що нараховує відсотки. Зарахування вимагає військовослужбовця сплати частини його основної заробітної плати, а також відповідного внеску від уряду в розмірі від 1 до 5 відсотків.

Крім того, СЗБ пропонує одноразову виплату частини пенсії, а також виплату винагороди за продовження служби як стимул для утримання на службі в середині кар'єри. Остання виплачується співробітникам, які перебувають на 8-12-му році служби і бажають продовжити службу ще на три роки.

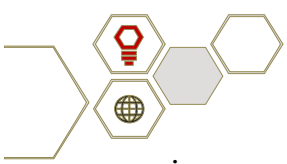
Військовослужбовці, звільнені зі служби у зв'язку з втратою працездатності на 30 і більше відсотків, мають право на пенсію незалежно від вислуги років. Для призначення пенсії по інвалідності військовослужбовець може обрати один з двох варіантів. Перший - формула за вислугу років, за якою пенсія обчислюється шляхом множення вислуги років на коефіцієнт (2,5% або

2% залежно від дати вступу на військову службу) та базу грошового забезпечення (базовий оклад або оклад за третьою категорією, залежно від того, що застосовується). По-друге, формула по інвалідності, за якою пенсія обчислюється шляхом множення грошового забезпечення на встановлений Міністерством оборони відсоток втрати працездатності. Розмір пенсії по інвалідності не може перевищувати 75% базової заробітної плати, і учасники не мають права на отримання одноразової виплати, яка застосовується в БСЗ. Пенсія по інвалідності також оподатковується, за деякими винятками, пов'язаними з пораненням, отриманим під час бойових дій, та деякими іншими факторами, що залишилися у спадок. Згідно з кодифікованим законодавством США, термін «поранення, пов'язане з бойовими діями» означає «тілесне ушкодження або хворобу, отримані безпосередньо внаслідок збройного конфлікту, під час виконання особливо небезпечних службових обов'язків, або в умовах, що імітують війну; або спричинені знаряддям війни». Податок на пенсію по інвалідності відрізняється залежно від формули, за якою призначається пенсія. За формулою по інвалідності податок не стягується, якщо поранення пов'язане з бойовими діями, тоді як за формулою за вислугу років податок не стягується з тієї частини пенсії, яка перевищує ту, яку пенсіонер отримував би за формулою по інвалідності [12].

У 1986 році бюджетування військових пенсій США було переведено з касового методу на метод нарахувань. Змінена система бухгалтерського обліку вимагає від Міністерства оборони США щорічно передбачати в бюджеті суму, необхідну для виплати пенсії поточному набору військовослужбовців, коли вони вийдуть на пенсію. Запланована сума зберігається у відсотковому фонді, з якого виплачується пенсія всім пенсіонерам. Накопичувальна система є важливим інструментом для політиків, який дозволяє зрозуміти не лише пенсійні зобов'язання військовослужбовців, але й ймовірну вартість будь-яких змін у політиці чисельності збройних сил, базового грошового забезпечення та пенсійної формули.

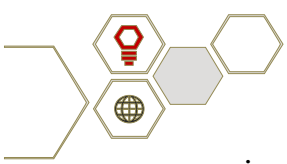
Досить сказати, що завдяки обліку за методом нарахувань уряд США має

чітке уявлення про свої загальні фінансові зобов'язання перед усіма теперішніми та майбутніми пенсіонерами. Станом на 2017 фінансовий рік поточна вартість цих фінансових зобов'язань становила 1 748 мільярдів доларів [13], що базується, зокрема, на середній очікуваній тривалості життя військовослужбовців у відставці в різних вікових групах [14]. У віці 45 років (приблизний середній вік виходу на пенсію для військовослужбовців строкової служби) очікувана тривалість життя військовослужбовців строкової служби та офіцерів обох статей вища, ніж у середньому по США, на 1-5 років, залежно від статі та категорії (офіцер або інший чин) [14].

Серед трьох країн Велика Британія має найменшу кількість військових пенсіонерів. Станом на кінець березня 2019 року вона налічувала 548 780 пенсіонерів, в тому числі 112 192 військових пенсіонерів [14]. У 2018-19 роках загальні витрати на пенсійне забезпечення становили майже 5,5 мільярдів фунтів стерлінгів, що становить 14 відсотків від загальних витрат МО в тому році. За останні 10 років, з 2009-10 років, пенсійні видатки (за винятком військових пенсій) зросли на 23% з 4,5 млрд фунтів стерлінгів [16].

Як і в США, у Великій Британії для цілей пенсійного забезпечення також використовується метод нарахувань. Призначений урядом актуарій щорічно оцінює загальні зобов'язання, внесок роботодавця та фінансову підтримку, необхідну від парламенту. Станом на кінець березня 2019 року загальна сума пенсійних зобов'язань за теперішніми та майбутніми пенсіями становила 195,3 млрд фунтів стерлінгів [17]. Як і в США, пенсійні зобов'язання Великої Британії також базуються, зокрема, на 60 років за рахунок щорічних внесків від Казначейства. З того часу амортизаційний період кілька разів переглядався, і останній термін повної амортизації припадає на 2026 фінансовий рік. Зокрема, середню очікувану тривалість життя (у віці 60 і 65 років) нинішніх і майбутніх пенсіонерів. Станом на кінець березня 2018 року очікувана тривалість життя у віці 65 років пенсіонерів становить 21,9 років для чоловіків та 23,5 років для жінок. Важливо зазначити, що ці показники очікуваної тривалості життя на 3,1 року (або 2,4 року) вищі ніж середня очікувана тривалість життя всього

чоловічого (або жіночого) населення Великої Британії [18].

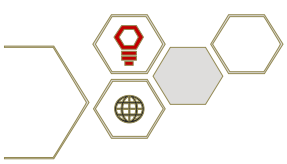
Як і в Індії та, значною мірою, в США, у Великій Британії військова пенсія також є схемою з визначеними виплатами. Наразі вона управляється трьома широкими схемами: Пенсійна схема збройних сил (AFPS), Компенсаційна схема збройних сил (AFCS) і Військова пенсійна схема (WPS). Якщо перша призначена для забезпечення доходу при добровільному і регулярному виході на пенсію, то дві останні є основними інструментами компенсації за втрату працездатності та смерть, спричинену службою.

AFPS є основною пенсійною схемою для військовослужбовців збройних сил Великої Британії, включаючи в деяких випадках резервістів. Залежно від дати вступу на службу, AFPS поділяється на три категорії: AFPS 1975 року, AFPS 2005 року і AFPS 2015 року [19], які також є частиною постійних зусиль уряду Великої Британії, спрямованих на те, щоб пенсія залишалася «доступною і стабільною, а також справедливою для учасників програми і платників податків» [20].

WPS є різновидом пенсійної схеми по інвалідності, яка компенсує поранення, хвороби та смерть, спричинені або погіршені службою в збройних силах з початку Першої світової війни до 5 квітня 2005 року [21]. Це схема «без вини» і не підлягає оподаткуванню [22].

Передбачає два види виплат залежно від ступеня втрати працездатності: одноразову виплату при втраті працездатності менш ніж на 20 відсотків і регулярну пенсію при втраті працездатності більш ніж на 20 відсотків [23]. Розміри військових пенсій і пов'язаних з ними надбавок встановлюються урядом на щорічній основі. У 2020 році розмір пенсії за участь у бойових діях становитиме від 168 фунтів стерлінгів на місяць за 20% втрати працездатності до 839 фунтів стерлінгів на місяць за 100% втрати працездатності [24]. Станом на березень 2019 року 112 192 учасники, у тому числі 14 626 вдів війни, отримували військову пенсію. Загальна сума, витрачена на них у 2018-19 роках, становить 697,3 млн фунтів стерлінгів [24].

AFSC замінила WPS як основну схему компенсації за поранення, хвороби

та смерть, спричинені службою, з 6 квітня 2005 року або пізніше. За цією схемою передбачено два види компенсацій: неоподатковувана одноразова виплата за біль і страждання; і неоподатковувана, індексована щомісячна гарантована виплата доходу (ГДВ) [25]. Одноразова виплата, залежно від характеру травми, варіюється від 1200 фунтів стерлінгів до £570,000. GIP присуджується тим, хто був звільнений з важкими пораненнями. До уваги беруться різні фактори, в тому числі здатність учасника отримувати дохід у майбутньому. GIP призначена для доповнення будь-яких інших доходів, включаючи пенсію, хоча остання береться до уваги розрахунку першої.

Так дуже актуально для України постає питання досвіду пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та членів їх сімей. Тому проаналізувавши досвід системи пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби в Індії та порівнявши його з досвідом провідних країн світу, з урахуванням її соціально-економічних, правових та організаційно-управлінських особливостей. Особливу увагу потрібно приділити вивченню можливостей впровадження ефективних елементів цієї моделі в українську практику, з метою підвищення рівня соціального захисту ветеранів. Наукове дослідження має міждисциплінарний характер і базується на порівняльному аналізі, що надає можливість виокремити перспективні напрями реформування національної системи пенсійного забезпечення військовослужбовців.

Висновки. Перший висновок, який можна зробити з макропорівняння пенсійних систем трьох країн, полягає в тому, що в усіх них військові пенсії, включно з елементом по інвалідності, так чи інакше пов'язані з останнім розміром заробітної плати і вислугою років, причому остання також визначає право на отримання пенсії та інших виплат. У США та Великій Британії не існує системи періодичного перегляду пенсій (окрім індексації, пов'язаної з інфляцією) колишніх пенсіонерів або вирівнювання пенсій колишніх і теперішніх пенсіонерів.

По-друге, у США та Великій Британії фінансова доступність є важливим фактором при визначенні розміру пенсійних виплат, які виплачуються

військовослужбовцям. Це призвело до періодичних пенсійних реформ, кожна з яких намагається зменшити фінансові зобов'язання уряду.

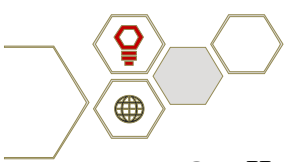
По-третє, на відміну від Індії, де, як правило, всі військовослужбовці виходять на пенсію, значна частина тих, хто вступає на службу в інших двох країнах, виходять на пенсію, не отримуючи регулярної щомісячної пенсії. У США майже 80 відсотків військовослужбовців виходять на пенсію без пенсії. Однак в обох цих країнах існує кілька схем компенсації за рахунок одноразових виплат або сприяння працевлаштуванню в державному і недержавному секторах, які, як видається, добре зарекомендували себе з огляду на соціально-економічні умови в цих країнах.

По-четверте, запровадження накопичувальної системи у США та Великій Британії і, як наслідок, детальний щорічний статистичний аналіз допомогли їм не лише відстежувати поточні та майбутні пенсійні зобов'язання, але й точно оцінювати фінансові наслідки будь-яких змін у політиці щодо чисельності особового складу збройних сил та їхнього грошового і пенсійного забезпечення.

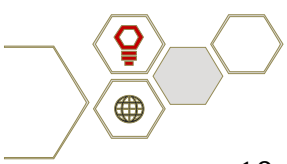
По-п'яте, США та Великобританія зробили деякі інноваційні кроки в управлінні пенсійними зобов'язаннями. У США, наприклад, сума, передбачена в бюджеті, зберігається у відсотковому фонді, з якого виплачується пенсія всім пенсіонерам. У Великій Британії виплата регулярної пенсії починається не одразу після виходу на пенсію, а після досягнення віку, який зараз прив'язаний до державного пенсійного віку - 68 років.

Список використаних джерел

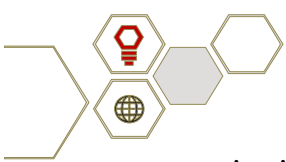
1. Шишлюк М. О. Соціальний захист військовослужбовців: поняття, структура, напрями вдосконалення. *Юридичний вісник України*. 2020. № 4. С. 58–62. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1f23bd88-4c69-4937-b3e3-b6bc6f900c22/content> (дата звернення: 03.04.2025).

2. Чимишенко С. М. Матеріальне забезпечення військовослужбовців як складова їх соціального захисту. *Право і безпека*. 2019. № 2. С. 90–95. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar> (дата звернення: 10.04.2025).
3. Кондратенко О. О. Соціальна безпека як умова розвитку інституту пенсійного забезпечення військовослужбовців. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 3. С. 79–83. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/Politychna_systema_Ukrainy_.pdf (дата звернення: 13.04.2025).
4. D.S. Nakara & Others vs Union of India on 17 December, 1982. *Supreme Court of India*. URL: <https://indiankanoon.org/doc/1416283/> (дата звернення: 11.04.2025). indiankanoon.org
5. Потреба № 21: Військові пенсії. *Записки щодо потреб у грантах, 2020–2021 рр.*, Міністерство фінансів, Уряд Індії. URL: <https://www.indiabudget.gov.in/doc/eb/sbe21.pdf> (дата звернення: 13.04.2025).
6. Лаксман Кумар Бехера, Вінай Каушал. Реформа пенсійного забезпечення військовослужбовців: Рекомендації минулих комітетів і комісій. *MP-IDSA Special Feature*. 28 лютого 2020 року. URL: https://idsa.in/system/files/comments/Defence-lbehera-vinay-280220_com_n.pdf (дата звернення: 03.04.2025).
7. DoD Personnel, Workforce Reports & Publications. *Defence Manpower Data Centre*, Міністерство оборони США. URL: https://actuary.defense.gov/Portals/15/Documents/MRS_StatRpt_2018%20v5.pdf?ver=2019-05-14-220629-787 (дата звернення: 03.04.2025).
8. Витрати Міністерства оборони взяті з *Історичних таблиць, Бюджет уряду Сполучених Штатів, 2020 фінансовий рік*, с. 79. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/BUDGET-2020-TAB/pdf/BUDGET-2020-TAB.pdf> (дата звернення: 13.04.2025).
9. Військовий вихід на пенсію: Передумови та останні події. *Дослідницька служба Конгресу США*. 12 липня 2018 року. URL: <https://sgp.fas.org/crs/misc/RL34751.pdf> (дата звернення: 10.04.2025).

10. Північна Америка: Сполучені Штати. *Всесвітня книга фактів ЦРУ*.
Останнє оновлення 16 квітня 2020 року. URL:
<https://www.cia.gov/unsupported-browser.html> (дата звернення: 10.04.2025).
11. Оцінка військової пенсійної системи станом на 30 вересня 2017 року. *Офіс актуарія, Міністерство оборони США*, с. 20. URL:
<https://actuary.defense.gov/Portals/15/Documents/MRF%20ValRpt%202017%20%5bApril%202019%5d%20FINAL.pdf?ver=2019-04-26-211812-593> (дата звернення: 03.04.2025).
12. Кодекс Сполучених Штатів Америки. *Офіс юрисконсульта з питань перегляду законодавства, Палата представників Конгресу США*. URL: <https://uscode.house.gov/> (дата звернення: 13.04.2025).
13. Оцінка пенсійної системи військовослужбовців станом на 30 вересня 2017 року, с. 5. URL:
<https://actuary.defense.gov/Portals/15/Documents/MRF%20ValRpt%202017%20%5bApril%202019%5d%20FINAL.pdf?ver=2019-04-26-211812-593> (дата звернення: 03.04.2025).
14. Статистичний звіт про систему пенсійного забезпечення військовослужбовців: Фінансовий рік 2016. *Офіс актуарія Міністерства оборони США*, липень 2017 року, с. 283–284. URL:
https://actuary.defense.gov/Portals/15/Documents/MRS_StatRpt_2016%20v4%20FINAL.pdf?ver=2017-07-31-104724-430 (дата звернення: 03.04.2025).
15. Пенсійна система Збройних Сил (включно з Компенсаційною схемою Збройних Сил): Річні звіти за 2018–19 рр. 25 липня 2019 р., с. 7. URL:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/821274/CCS001_CCS0519274120-002_Armed_Forces_Pension_Scheme_2018-19_Accessible.pdf (дата звернення: 03.04.2025).
16. Пенсійна програма для військовослужбовців (включаючи компенсаційну програму для військовослужбовців Збройних Сил): Річна

звітність за 2018–19 роки, с. 36. URL:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/821274/CCS001_CCS0519274120-002_Armed_Forces_Pension_Scheme_2018-19_Accessible.pdf (дата звернення: 13.04.2025).

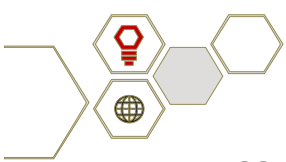
17. Пенсійна схема Збройних Сил (включно з компенсаційною схемою Збройних Сил): Річні звіти за 2018–19 роки, с. 43. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/821274/CCS001_CCS0519274120-002_Armed_Forces_Pension_Scheme_2018-19_Accessible.pdf (дата звернення: 13.04.2025).

18. Пенсійна схема Збройних сил (включно з компенсаційною схемою Збройних сил): Annual Accounts 2018–19, с. 43. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/821274/CCS001_CCS0519274120-002_Armed_Forces_Pension_Scheme_2018-19_Accessible.pdf (дата звернення: 11.04.2025).

19. Пенсійне забезпечення військовослужбовців: Посібник. URL: <https://www.gov.uk/guidance/pensions-and-compensation-for-veterans> (дата звернення: 11.04.2025).

20. Пенсійна схема Збройних Сил 2015: Пояснення вашої пенсійної схеми. *Міністерство оборони Великої Британії*, с. 4. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6596b527614fa2000df3a8ee/20240104_-_AFPS_15_Your_Scheme_Explained.pdf (дата звернення: 03.04.2025).

21. «Щорічна статистика схеми пенсійного забезпечення військовослужбовців: 1 квітня 2009 р. – 31 березня 2019 р.», Міністерство оборони Великої Британії, 27 червня 2019 р., с. 1. – Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/811382/20190627_-_WPS_National_Statistics_Bulletin_-_O.pdf (дата звернення: 13.04.2025).

22. «Підтримка ветеранів Великої Британії», Інформаційний документ № 7693, Палата громад Великої Британії, 5 листопада 2019 року, с. 42. – Режим доступу: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7693/> (дата звернення: 13.04.2025).

23. «Схема військових пенсій (WPS): Посібник", Міністерство оборони Великої Британії. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/guidance/war-pension-scheme-wps> (дата звернення: 13.04.2025).

24. «Пенсії по інвалідності внаслідок війни: щомісячні тарифи, 2020 рік», Уряд Великої Британії. – Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/867274/20200129-Posting_Charts_Word_2020_O.pdf (дата звернення: 03.04.2025).

25. Організація Об'єднаних Націй. Керівні принципи реформування сектору безпеки. – 2012. – Режим доступу: https://www.un.org/ruleoflaw/files/Guiding_Principles_SSR_EN.pdf (дата звернення: 11.04.2025).

26. Міжнародна організація праці (МОП). Соціальний захист для військовослужбовців iILO Social Protection Platform. – Режим доступу: <https://www.social-protection.org/gimi/gess/ShowProject.action?id=2769> (дата звернення: 11.04.2025).